

3. ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ЛІТЕРАТУР (УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ) У 5–6 КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Яценко Таміла Олексіївна
доктор педагогічних наук

Тригуб Ірина Анатоліївна
кандидат педагогічних наук

3.1. ЗМІСТ І СТРУКТУРА МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «ІНТЕГРОВАНИЙ КУРС ЛІТЕРАТУР (УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ). 5–6 КЛАСИ» ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Модернізація шкільної літературної освіти передбачає розроблення її змісту на засадах інтегрованого підходу. «Література (українська та зарубіжна)» – новий навчальний предмет у закладах загальної середньої освіти, упровадження якого розпочалося в пілотних школах у 2021/2022 навчальному році відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (2020).

Об'єднання споріднених предметів шкільного літературного курсу Нової української школи забезпечує оптимізацію освітнього процесу, створення єдиного тематичного простору, допомагає уникненню дублювання (повторення і різномісчачення) навчальної інформації у змісті української літератури та зарубіжної літератури як окремих навчальних предметів. Системно, взаємопов'язано й послідовно представлений навчальний матеріал сприяє формуванню в учнів/учениць цілісного уявлення про світову художню літературу, невід'ємною та унікальною частиною якого є українське письменство.

Для продуктивної реалізації інтегрованого підходу в шкільній літературній освіті на засадах компетентнісного підходу та відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти в Інституті педагогіки НАПН України підготовлено модельну навчальну програму «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» для 5–6 класів закладів загальної середньої освіти¹ (автори: Т.О. Яценко, І.А. Тригуб), якій надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ МОН України № 795 від 12 липня 2021 р.). Завантажити модельну навчальну програму можна за покликанням: <https://lib.iitta.gov.ua/729539/>

Програмою передбачена інтеграція тематична (на основі спорідненості змісту тем шкільних курсів української та зарубіжної літератури для 5–6 класів), методична (спільні методи і прийоми навчання української та зарубіжної літератури) та діяльнісна (спільні види навчальної діяльності у процесі вивчення української та зарубіжної літератури).

У реаліях Нової української школи навчання літератури в 5–6 класах орієнтовано на формування компетентних учнів-читачів із усталеною потребою читання високохудожніх творів класичної, сучасної української та зарубіжної літератури, здатних критично оцінювати прочитане та застосовувати здобуті знання й уміння у нових навчальних і життєвих ситуаціях.

¹ Яценко Т., Тригуб І. Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи: модельна навчальна програма. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 62 с.

Компетентнісне навчання літератури досягається шляхом розкриття можливостей навчального предмета «Література (українська та зарубіжна)» для формування наскрізних умінь, читацької та ключових компетентностей учнів/учениць.

Дидактико-методичний потенціал модельної навчальної програми «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» забезпечує можливість формування предметної читацької компетентності як інтегрованого результату навчальних досягнень учнів-читачів, пов'язаних із читацькою діяльністю: здатність до осмисленого здобуття предметних знань і вмінь, передбачених конкретно програмовою навчальною темою та шкільним курсом літератури загалом; система ціннісно-світоглядних та естетичних орієнтацій, сформованих на матеріалі високохудожніх творів; здатність учнів-читачів до цільового застосування предметних знань, умінь і способів діяльності в нових навчальних і життєвих ситуаціях. Структурними компонентами предметної читацької компетентності як дидактичної категорії є культурний, літературознавчий, інтерпретаційний, аксіологічний та творчо-мовленнєвий, що диференційовані в програмових рубриках означеної чинної модельної навчальної програми.

Програму побудовано за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо презентації письменницьких персоналій у межах кожного тематичного розділу.

Навчальний матеріал у 5 класі згруповано за такими тематичними розділами: «Вступ», «Малі жанри фольклору та літератури», «Народні казки», «Літературні казки», «Минуле народів у фольклорі та літературі: легенди, перекази, літописні оповіді», «Поетичний образ України», «Дивовижний світ природи», «Світ дитинства», «У пошуках пригод і чудес», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

У 6 класі виокремлено такі тематичні розділи: «Вступ. Художня література як вид мистецтва», «Міфи народів світу», «Народні пісні. Календарно-обрядові пісні», «Мудрість байки», «Ліричні послання Україні», «Різдвяні дива», «Романтика пригод і фантастики», «Поетичне бачення світу», «Дитинство видатних особистостей», «Гумор і сатира», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

Модельна навчальна програма включає художні твори, що викликають читацький і пізнавальний інтерес в учнів 5–6 класів: твори про природу і тварин, дружбу, стосунки з однолітками, художні тексти різдвяно-новорічної тематики, твори про пригоди, фантастичні події, гумористичні твори. Так, для текстуального розгляду в 5 класі рекомендовано твори, що ввійшли до «золотого» фонду української та зарубіжної класики для читання молодшими підлітками: фольклорні твори (короткі жанри, казки, народні пісні), літературні казки Ш. Перро, Г.К. Андерсена, О. Вайльда, І. Франка, Лесі Українки, лірика Т. Шевченка, Р. Бернса, проза Марка Твена, Е. Портер, Льюїса Керролла, І. Нечуя-Левицького, М. Вінграновського та ін. Також запропоновано художні твори сучасних українських і зарубіжних письменників, як-от: В. Шевчука «Чотири сестри», Р. Дала «Чарлі і шоколадна фабрика», В.С. Нестайка «Чарівні окуляри», З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», Г. Кирпи «Мова моя», «Мій тато став зіркою», Т. Майданович «Країна Українія», М. Морозенко «Вірність Хатіко», О. Сайко «Гаманець».

У 6 класі передбачено для текстуального вивчення різножанрові твори української та зарубіжної літератури: праукраїнські та давньогрецькі міфи, народні календарно-обрядові пісні, поезія Мацуо Басьо, П. Чубинського, Т. Шевченка, І. Франка, Н. Челебіджіхана, Лесі Українки, М. Вороного, М. Рильського, Дж. Родарі, байки Езопа, Ж. де Лафонтена, Є. Гребінки, повісті М. Гоголя, Ч. Дікенса, роман Ж. Верна, гумористичні твори Остапа Вишні. Рекомендовано твори сучасних українських і зарубіжних письменників: давньоукраїнські міфи в переказах Дари Корній, поезія М. Ткача, Д. Кременя, М. Вінграновського, І. Жиленко, Л. Костенко, байки М. Годованця, усмішки і небилиці О. Виженка, повісті Лесі Ворониної, Б. Матіяш, О. Гавроша, І. Роздобудько, І. Андрусяка, М. МакДоналд, роман Т. Флетчера, казка-шоу Неди Неждани.

Художні твори для текстуального розгляду деяких авторів (зазначено в програмі), зокрема й тексти напам'ять, можуть вивчатися за вибором учителя/вчительки.

Твори для позакласного читання подано до кожного тематичного розділу модельної навчальної програми. Учитель/вчителька має можливість формувати в учнів/учениць коло читання упродовж усього навчального року та, орієнтуючись на читацькі та пізнавальні інтереси саме своїх вихованців, проводити один-два такі уроки на семестр у межах певного тематичного розділу.

Наприкінці кожного семестру передбачено розділ «Найцікавіше з літературних новинок». Необхідно системно проводити такі уроки для ознайомлення учнів/учениць із художніми творами сучасної української та зарубіжної літератури. Важливо пам'ятати, що шестикласникам (молодшим підліткам) притаманний інтерес до читання творів, серед героїв яких вони впізнають себе у вирі повсякденних проблем і життєвих випробувань. Їх зацікавлюють тексти, у яких художньо розкрито сучасні підліткові теми, зокрема першого кохання, взаємин із ровесниками й людьми старшого покоління, зображено події сьогодення, свідками та безпосередніми учасниками яких вони стали. Важливо наголосити на зміні свідомості сучасних молодших підлітків. Трагічні події, гострі соціальні проблеми, спричинені повномасштабною російсько-українською війною, не варто оминати на уроці літератури, а необхідно акцентувати на них помірно і розважливо. Учителю/вчительці потрібно завчасно вивчити соціальний паспорт певного класу та психологічні особливості дітей, особливо, дітей, які вимушено стали внутрішньо переміщеними особами або ж перебували в зоні окупації, втратили рідних чи близьких.

Біографічні відомості про письменників/письменниць рекомендовано обмежити стислими довідками про основні факти життя і творчості, що можуть зацікавити учнів/учениць. Залучення біографічного контексту повинно сприяти розкриттю змісту художнього твору, а не відволікати школяра/школярку від його сприйняття як самодостатнього художнього явища.

У програмі забезпечено етапну наступність і безперервність вивчення понять теорії літератури в процесі роботи з художнім текстом. Визначено саме ті теоретико-літературні поняття, формування та поглиблення яких буде методично доцільним під час вивчення творів конкретного програмового розділу.

У процесі роботи над текстами художніх творів рекомендовано використовувати твори інших видів мистецтва – живопису, музики, скульптури, кіно тощо, якщо вони мають ідейно-тематичну спорідненість із виучуваними творами літератури або ж є їх інтерпретацією в інших видах мистецтва. Міжмистецька взаємодія сприятиме цілісному осмисленню учнями/ученицями художніх творів. Важливо, щоб звернення до творів інших видів мистецтва було вмотивованим і методично доцільним.

До кожного тематичного розділу запропоновано види організації навчальної діяльності різного рівня складності: репродуктивні, пізнавально-пошукові та творчі. Ця рубрика має рекомендаційний характер і передбачає широке залучення методичного арсеналу вчителя/вчительки, урахування їхнього педагогічного стилю. Також види організації навчальної діяльності можуть зазнавати суттєвих змін в умовах дистанційного навчання.

На основі означеної чинної модельної навчальної програми підготовлено навчальні програми «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» для 5 і 6 класів (автори: Т.О. Яценко, І.А. Тригуб). Завантажити навчальну програму для 5 класу можна за покликанням: <https://lib.iitta.gov.ua/732135/>, для 6 класу – <https://lib.iitta.gov.ua/736178/>.

3.2. ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ

ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ЛІТЕРАТУР (УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ) У 5–6 КЛАСАХ

До означеної модельної навчальної програми розроблено календарно-тематичні планування вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) у 5 і 6 класах. Завантажити календарно-тематичні планування можна за покликанням: <https://lib.iitta.gov.ua/732133/> (5 клас); <https://lib.iitta.gov.ua/736237/> (6 клас).